

Reykjavík, 6. ágúst 2020

Samráðsgátt

Mál nr. 126/2020

Ábyrgðaraðili: Skrifstofa jafnréttismála

Efni: **Umsögn um frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla**

Almennt:

Mannréttinda- og lýðræðisskrifstofa Reykjavíkurborgar telur að vinna hefði átt frumvarp að lögum um jafna stöðu og jafnan rétt kynjanna sem hefði haft útvíkkun jafnréttishugtaksins að leiðarljósi. Skrifstofan vísar í því sambandi til mannréttindastefnu Reykjavíkurborgar en hún byggir á jafnræðisreglunni og miðar að því að allar manneskjur fái notið mannréttinda án tillits til uppruna, þjóðernis, stéttar, tungumáls, litarháttar, trúarbragða, lífs-, stjórnmalaskoðana, trúleysis, kyns, kynhneigðar, kynvitundar, kyntjáningar, kyneinkenna, aldurs, fötlunar, holdafars, líkamsgerðar, heilsufars, atgervis eða annarrar stöðu. Með þessum hætti er unnið gegn margþættri mismunun og lögð áhersla á heildstæða sýn í þágu borgarbúa þar sem margir tilheyra fleiri en einum þeirra hópa sem stefnan nær til. Þessi nálgun hefur ekki orðið til þess að kynjajafnrétti hverfi í skuggann af öðrum þáttum, þvert á móti hefur verið lögð áhersla á að kynjajafnrétti sé rauði þráðurinn í stefnunni og tekið sé mið af stöðu kynja innan þeirra hópa sem hún nær til.

Gildissvið frumvarps laganna um jafna stöðu og jafnan rétt kynjanna snýst um að koma í veg fyrir mismunun og tryggja jafnrétti á grundvelli kyns en stjórnsýsla jafnréttismála tekur til fleiri þátta. Eðlilegt væri að þetta héldist í hendur þ.e. rétt væri að samræma þá lagabálka sem taka til mismununar. Bæði væri aðgengilegra fyrir fólk að nálgast lögin með þeim hætti og það myndi ná betur yfir veruleika þess þar sem einstaklingar geta orðið fyrir margþættri/fjölþættri mismunun. Það er þó kostur að „vinna gegn fjölþættri mismunun“ sé tiltekið sem leið að markmiðum laganna.

Í lagafrumvarpinu vantar grein eða umfjöllun um kynjaða fjárlagagerð/fjárhagsáætlun/hagstjórn. Í 18. gr. laga um opinber fjármál, nr. 123 frá 2015 segir: „Ráðherra, í samráði við ráðherra jafnréttismála, hefur forustu um að gerð verði áætlun um kynjaða fjárlagagerð sem höfð skal til hliðsjónar við gerð frumvarps til fjárlaga. Í frumvarpi til fjárlaga skal gerð grein fyrir áhrifum þess á markmið um jafna stöðu karla og kvenna.“ Lagt er til að í frumvarpinu komi fram að með samþættingu kynja- og jafnréttissjónarmiða sé einnig átt við kynjaða fjárlagagerð/fjármál/hagstjórn. T.d. væri hægt að tilgreina það sem eina leið til að ná markmiðum laganna (1. grein).

Í greinargerð með frumvarpinu er fjallað um samráð við gerð frumvarpsins. Það skal tekið fram að það fór af stað með miklum ágætum með samráðsfundi og skipan starfshópa. Hins vegar þá var hætt að kalla til fundar í þeim hópi sem mannréttinda- og lýðræðisskrifstofa átti fulltrúa í og eru þessi drög því ekki nema að litlu leyti afurð þeirrar vinnu.

1. gr.

Í greinargerð kemur fram að leitast sé við að brjóta upp karllægt orðalag í lögnum. Í þeim anda er lagt til að konur séu taldar upp fyrst í þessari grein.

Í stað: „Með kyni í lögum þessum er átt við karla, konur og fólk með hlutlausa skráningu kyns í þjóðskrá nema annars sé sérstaklega getið“, verði: Með kyni í lögum þessum er átt við konur, karla og fólk með hlutlausa skráningu kyns í þjóðskrá nema annars sé sérstaklega getið.

K liður. Hér þarf að stíga fastar til jarðar t.d. með því að hafa „vinna markvisst gegn kynskiptum vinnumarkaði“ í stað „stuðla að því að störf flokkist ekki í sérstök kvenna- og karlastörf.“

L liður. „Gæta sérstaklega að stöðu fólks með hlutlausa skráningu kyns í þjóðskrá.“ Til að þetta gangi eftir leggur mannréttinda- og lýðræðisskrifstofa til að lög um stjórnslu jafnréttismála gildi einnig um stjórnslu á sviði laga um kynrænt sjálfræði, sjá umsögn skrifstofunnar um frumvarp til laga um stjórnslu jafnréttismála.

2. gr.

7. liður

Í núgildandi lögum um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla nr. 10 frá 2008 er fjallað um kynjasambættingu. Í þessu lagafrumvarpi er fjallað um „sambættingu kynja- og jafnréttissjónarmiða“. Í orðskýringum frumvarpsins segir: „*Sambætting kynja- og jafnréttissjónarmiða*: Að skipuleggja, bæta, þróa og leggja mat á stefnumótunarferli þannig að sjónarhorn jafnréttis kynja sé á öllum sviðum fléttað inn í stefnumótun og ákvarðanir þeirra sem alla jafna taka þátt í stefnumótun í samfélaginu.“ Þetta er skilgreining á sambættingu kynjasjónarmiða en ekki kynja- og jafnréttissjónarmiða og þarf að færa til betri vegar.

8. liður

Sértækar aðgerðir: Skrifa „veita öðru kyni forgang“ í stað „að veita öðru kyninu forgang.“ Það er viðurkenning á því að til séu fleiri en tvö kyn.

Lagt er til að bætt verði við í orðskýringar skilgreiningum á hugtökunum *jafnrétti* og *jafnræði*.

4. gr.

Í stað: „Fyrirtæki og stofnanir þar sem starfa 25 eða fleiri að jafnaði á ársgrundvelli skulu setja sér jafnréttisáætlun eða sambætta jafnréttissjónarmið í starfsmannastefnu sína.“ Hér sé bætt við og, það standi: Fyrirtæki og stofnanir þar sem starfa 25 eða fleiri að jafnaði á ársgrundvelli skulu setja sér jafnréttisáætlun og/eða sambætta jafnréttissjónarmið í starfsmannastefnu sína. Raunveruleg kynja- og jafnréttissambætting nær til allrar stefnumótunar.

Tilgreint er í þessari grein að jafnréttisáætlun og jafnréttissjónarmið í starfsmannastefnu skuli endurskoða á þriggja ára fresti. Fara þarf betur yfir þessar tímasetningar með sveitarfélög í huga. Í 13. gr. frumvarps til laga um stjórnslu jafnréttismála segir að áætlun sveitarfélags um jafnréttismál skuli lögð fram eigi síðar en ári eftir sveitarstjórnarkosningar. Af þessu leiðir að endurskoðun færi fram rétt fyrir næstu kosningar sem er ekki vænlegt til árangurs.

7. gr.

Í lið 2 sé bætt við og þ.e. Jafnréttisáætlun og/eða sambætting jafnréttissjónarmiða í starfsmannastefnu skv. 4. gr.

8. og 9. gr

Mannréttinda- og lýðræðisskrifstofa vísar í umsögn sína um stjórnarsýslu jafnréttismála þar sem lögð er áhersla á að Jafnréttisstofu sé tryggt fjármagn/mannafli til að taka við nýjum og umfangsmiklum verkefnum.

13. gr.

Nota annað orð í stað skjólstaðingur t.d. notandi þjónustu. Þarna hlýtur að vera átt við alla sem nota þjónustu fyrirtækja, stofnana og félagasamtaka.

Hér þarf að bæta við að atvinnurekendur, yfirmenn stofnana og félagasamtaka vinni, í samráði við t.d. Jafnréttisstofu verkferla í tengslum við kynbundið ofbeldi, kynbundna áreitni og kynferðislega áreitni. Það er ekki nóg að eingöngu sé fjallað um að yfirmaður sem er kærður vegna ætlaðs kynbundins ofbeldis, ætlaðrar kynbundinnar áreitni eða ætlaðrar kynferðislegrar áreitni sé vanhæfur til að taka ákvarðanir í tengslum við starfsskilyrði kæranda á meðan meðferð málsins stendur yfir. Starfsfólki þarf að vera ljóst hvaða leiðir sé hægt að fara og hvernig sé tekið á slíkum málum.

14. gr.

„Á öllum skólastigum skulu nemendur hljóta jafnréttis- og kynjafræðslu við hæfi þar sem m.a. er kennt um kynjaðar staðalímyndir, kynbundið náms- og starfsval og málefni fatlaðs fólks og hinsegin fólks.“ Hér ætti að bæta við málefnum fólks af erlendum uppruna.

Hér þarf að bæta við einhverri leið til eftirfylgni t.d. að Jafnréttisstofa geti óskað eftir upplýsingum um það með hvaða hætti þetta sé gert.

Í fimmtu málsgrein er fjallað um að efla skuli rannsóknir á stöðu kynjanna í íslensku samfélagi. Þetta á heima í sér grein en ekki undir menntun og skólastarf.

15. gr.

Hér segir m.a. „Það telst ekki mismunun að taka sérstakt tillit til kvenna vegna meðgöngu og barnsburðar.“ Lagt er til að hérna standi: Það telst ekki mismunun að taka sérstakt tillit til einstaklinga vegna meðgöngu og barnsburðar og sleppa setningunni „Það sama á við um annað fólk sem gengur með eða fæðir barn.“

20. gr.

Þar sem vinna á gegn fjölþættri mismunun til að ná markmiði laganna ætti að standa hér: Í skólum, öðrum menntastofnunum, frístundaheimilum og í skipulögðu íþrótt- og æskulýðsstarfi er hvers konar mismunun á grundvelli kyns eða annarra þátta óheimil s.s. vegna uppruna, fötlunar, kynhneigðar, kyntjáningar og kynvitundar.

23. til og með 25. gr.

Þessar greinar eiga frekar heima í frumvarpi um stjórnarsýslu jafnréttismála.

23. gr.

Með fjölþætta mismunun í huga ættu innflytjendur að eiga fulltrúa í jafnréttisráði.

Gerð er athugasemd við að fulltrúi fjármálaráðuneytisins eigi ekki lengur sæti í jafnréttisráði. Mikilvægt er að lögð sé áhersla á kynjaða hagstjórn/fjárlagagerð þar sem um öflugt samþættingartæki er að ræða og að vera með fulltrúa ráðuneytisins í ráðinu er ein leið til þess að tryggja framgang þess.

24. gr.

Það er mat mannréttinda- og lýðræðisskrifstofu að jafnréttisþing séu ekki gagnleg. Finna ætti aðrar og áhrifaríkari leiðir til að vinna að jafnréttismálum.

27. gr.

Fara þarf yfir þessa grein með hliðsjón af 44. grein sveitastjórnarlaga en þar segir í lið 2: „Ef velja á tvo eða þrjá fulltrúa í nefnd skal a.m.k. einn af hvoru kyni vera á lista. Ef velja á fjóra eða fimm fulltrúa skulu a.m.k. tveir af hvoru kyni vera á lista. Ef velja á sex til átta í nefnd skulu a.m.k. þrír af hvoru kyni vera á lista. Ef velja á níu fulltrúa skulu a.m.k. fjórir af hvoru kyni vera á lista. Ef velja á fleiri í nefnd skulu a.m.k. 40% af hvoru kyni vera á lista. **Ef kjörgengi í nefnd er bundið við sveitarstjórnarmenn eða varamenn þeirra á þessi regla þó ekki við. Hið sama á við ef kjörgengi í nefnd er bundið með þeim hætti að ekki er fært að fullnægja kröfum samkvæmt þessum lið.**“ (Feitletrun er okkar)

28. gr.

Taka út „leitast við að“ í síðustu málsgrein. Hún verði: Þá skulu opinberir aðilar greina á milli kynja við alla tölfræðivinnslu nema sérstakar ástæður, svo sem persónuverndarhagsmunir, mæli gegn því.

29. gr.

Ef að samþætting kynja- og jafnréttissjónarmiða er skilgreind með þeim hætti að hún nái til fleiri þátta en kynjajafnréttis þá á þessi grein heima í frumvarpi til laga um stjórnslu jafnréttismála.

Hér þarf að tilgreina sérstaklega fjárhagsáætlunargerð.

Halldóra Dýrleifar Gunnarsdóttir

Mannréttinda- og lýðræðisskrifstofu Reykjavíkurborgar